

Laodikia - Nambari ya Pili

Pembe ya Kiprotestanti

Jeff Pippenger

2023-08-27

Ni muhimu ili kuelewa ujumbe unaofunguliwa katika kitabu cha Ufunuo, kutambua mizizi, maendeleo na umuhimu wa Mageuzi ya Kiprotestanti. Mistari mitatu ya msingi katika historia ya Mageuzi hayo inahusu Biblia, mbinu sahihi ya kutumika katika kusoma Biblia, na pia kwamba wajumbe walioteuliwa katika historia hiyo ni alama za njia za historia hiyo. Kama ilivyo kawaida, Shetani alijaribu kuificha Biblia ya King James kwa kutumia nakala bandia kadhaa, akatafuta pia kuficha mbinu sahihi ya kuelewa Biblia kwa kuanzisha mbinu bandia kadhaa, na pia akatafuta kuficha wajumbe sahihi (alama za njia) walioinuliwa njiani katika historia hiyo.

Lakini Shetani hakuwa amekaa bila kufanya chochote. Sasa alijaribu kile ambacho amekuwa akijaribu katika kila harakati nyingine ya mageuzi—kuwadanganya na kuwaangamiza watu kwa kuwaingizia kitu bandia badala ya kazi ya kweli. Kama vile kulivyokuwapo makristo wa uongo katika karne ya kwanza ya kanisa la Kikristo, vivyo hivyo walitokea manabii wa uongo katika karne ya kumi na sita. Mzozo Mkubwa, 186.

Katika historia ya Wamilleri kuanzia 1840 hadi 1844, joho la Uprotestanti (ambalo ni mojawapo ya pembe mbili za yule mnyama wa nchi, yaani Marekani), Uadventista wa Wamilleri ukawa ile pembe ya Kiprotestanti. Wakati huohuo, makanisa yaliyokuwa hapo awali yakijitambulisha kuwa ya Kiprotestanti yakawa Uprotestanti uliopotoka, au kama Wamilleri walivyowatambua, "mabinti wa Roma." Waprotestanti walipokataa ujumbe wa kwanza wa malaika mwaka 1843, walianguka, na Wamilleri wakaendelea kubeba joho la Uprotestanti. Historia ya Wamilleri ilikuwa kilele cha kazi ya Mungu ya kuleta "kanisa lake nyikani" kufikia ufahamu kamili wa Neno la Mungu.

Kufunguliwa kwa hukumu ya upelelezi kulileta jaribio la sheria ya Mungu, hasa la Sabato. Kutangaza ujumbe wa malaika wa tatu kulihitaji kanisa lililodumisha sheria ya Mungu, ambayo ilikuwa imezikwa chini ya mapokeo na desturi za kipapa wakati wa Enzi za Giza. Kristo aliwaongoza Waprotestanti katika historia ya 1840 hadi 1844 na akaweka mbele yao jaribio la Eliya, ambaye William Miller alikuwa mfano wake, na Waprotestanti walipokataa ujumbe wa Miller walirudi Roma. Jaribio la ujumbe wa malaika wa kwanza kama ulivyotolewa na Miller liliwasilishwa kwa mfano na Eliya katika Mlima Karmeli.

Eliya akaja kwa watu wote, akasema, Hata lini mtasitasita kati ya mawazo mawili? Ikiwa Bwana ni Mungu, mfuateni; lakini ikiwa Baali ni mungu, mfuateni yeye. Watu hawakumjibu hata neno. 1 Wafalme 18:21.

Mnamo mwaka 1840, Waprotestanti walipokabiliwa na ujumbe wa Eliya, uliowakilishwa na Miller na malaika wa kwanza, walimchagua Baali!

Mageuzi ya Kiprotestanti yalikuwa kufunuliwa kwa kweli za Biblia, na yalianza na “nyota ya asubuhi,” ambayo iliahidiwa kutolewa wakati wa historia inayowakilishwa na kanisa la Thiatira.

Shambulio la moja kwa moja dhidi ya Biblia lilianza karne nyingi kabla na limewasilishwa wazi katika The Great Controversy, hasa kwa historia ya Wawaldensia. Mnamo mwaka 1930, Benjamin Wilkerson alichapisha kitabu, Our Authorized Bible Vindicated. Kitabu hicho kinaweka kumbukumbu za vita dhidi ya maandiko ya asili matakatifu ambayo hatimaye yalitumika kutafsiri Biblia ya King James na maandiko bandia mbalimbali ya kishetani ambayo yalikuwa, na bado yanapigiwa debe, na Wakatoliki, Uprotestanti uliopotoka na Waadventista wa Laodikia. Vita hivyo vilianza kabla sana ya historia ya Wawaldensia, lakini wao ndio alama ya njia na ishara ya wale waliotoa maisha yao kushuhudia umuhimu wa hati sahihi ambazo hatimaye zilitafsiriwa kuwa Biblia ya King James ya 1611.

Uandaaji wa Biblia ya King James mnamo mwaka 1611 ulipitia mchakato mahususi sana wa tafsiri. Mchakato wa kutafsiri na kuchapisha Biblia ulitekelezwa kupitia hatua saba za uandaaji. Pia ilichukua miaka saba kukamilika, na miaka saba ya kibiblia ni siku elfu mbili mia tano ishirini. Hiyo bila shaka ni idadi hiyo hiyo ya siku za kinabii ambazo Yesu alithibitisha agano na wengi, akitimiza Danieli sura ya tisa. Katikati ya juma hilo takatifu Kristo alisulubiwa, na bila shaka Kristo aliyesulubiwa ndiye kiini cha Biblia. Hatua hizo saba za kuandaa Neno safi la Mungu zilikuwa kama ifuatavyo.

- **KWANZA:** Tafsiri ya awali iliyofanywa na watu binafsi: Takribani watafsiri 50 waligawanywa katika kamati sita, kila moja ikiwa na wajibu wa sehemu tofauti za Biblia. Watu hawa walifanya kazi ya kutafsiri kutoka lugha za asili (Kiebrania, Kiaramu na Kigiriki) hadi Kiingereza.
- **PILI:** Mapitio ya Kamati: Baada ya kila kamati kukamilisha tafsiri ya sehemu, kazi hiyo ilipitiwa na wanachama wa kamati wenyewe. Hii iliruhusu maoni ya pamoja na marekebisho ya makosa.
- **YA TATU:** Mapitio ya Kamati Kuu: Tafsiri za kila kamati ziliwasilishwa kisha kwa kundi kubwa zaidi la wasomi, linaloitwa Kamati Kuu. Kamati hii ilijumuisha wawakilishi kutoka kila moja ya kamati sita za tafsiri. Walipitia kazi nzima, wakilinganisha na kuoanisha tafsiri mbalimbali za kamati hizo.
- **YA NNE:** Mapitio ya Ziada na Marekebisho: Toleo lililorekebishwa la Kamati ya Jumla lilirudishwa kwa kila kamati kwa mapitio zaidi na uboreshaji. Mchakato huu wa kurudiarudia ulisaidia kuhakikisha kwamba tafsiri ilikuwa thabiti na sahihi.
- **KIPENGELE CHA TANO:** Mapitio ya Mwisho na Idhini: Mara tu kila kamati ilipokamilisha marekebisho yake, rasimu ya mwisho iliwasilishwa kwa Kamati ya Jumla kwa mapitio na idhini ya mwisho.
- **SITA:** Uidhinishaji wa Kifalme na Uchapishaji: Tafsiri iliyoidhinishwa kisha iliwasilishwa kwa Mfalme James wa Kwanza kwa ajili ya idhini yake.
- **SABA:** Mara tu alipotoa idhini yake ya kifalme, tafsiri hiyo ilichapishwa mwaka 1611 kama Toleo la Mfalme James (Toleo Lililoidhinishwa) la Biblia.

Maneno ya Bwana ni maneno safi; kama fedha iliyotaribiwa katika tanuru ya udongo, iliyosafishwa mara saba. Ee Bwana, utawalinda; utawahifadhi kutoka kwa kizazi hiki milele. Zaburi 12:6, 7.

Katika vita vya Shetani dhidi ya Neno la Mungu, na dhidi ya alama za njia—zinazowakilishwa na wajumbe mbalimbali wa historia hiyo inayoendelea kufunuliwa—pamoja na mbinu sahihi ya kutumika katika kuligawanya kwa usahihi Neno Lake, Biblia ya King James ya 1611 ni alama ya njia inayotambuliwa mahususi katika Zaburi kumi na mbili. Hakuna hata moja ya Biblia bandia mbalimbali zilizozalishwa kupitia hati za mkono za Kikatoliki zilizopotoshwa inayokidhi vigezo vya Zaburi kumi na mbili. Mchakato wa usafishaji uliopitia hatua saba na kipindi cha siku elfu mbili mia tano na ishirini hutambulisha kwamba Biblia ya King James ni "maneno safi" ya Mungu. Mungu anaahidi kuihifadhi Biblia ya King James kama Neno Lake safi milele, na hivyo anaahidi kuiendeleza mbinu ya "kihistoria" iliyotumiwa na wanamatengenezo wa Kiprotestanti, akiwemo William Miller.

Katika karne ya kumi na nne, John Wycliffe, ambaye anatajwa kama "nyota ya asubuhi ya Matengenezo" katika kitabu *The Great Controversy*, alitumika na Mungu kutafsiri Biblia katika lugha ambayo hata mtu wa kawaida angeielewa. Yeye ndiye mjumbe anayebainisha alama ya mwanzo wa Matengenezo ya Kiprotestanti.

Harakati kuu ambayo Wycliffe aliianzisha, iliyokuwa ya kukomboa dhamiri na akili, na kuwaweka huru mataifa yaliyofungwa kwa muda mrefu kwenye gari la ushindi la Roma, chanzo chake kilikuwa katika Biblia. Hapa palikuwa chanzo cha ule mto wa baraka ambao, kama maji ya uzima, umetiririka enzi hadi enzi tangu karne ya kumi na nne. Wycliffe alikubali Maandiko Matakatiifu kwa imani isiyo na mashaka kama ufunuo uliovuviwa wa mapenzi ya Mungu, kanuni ya kutosha ya imani na matendo. Alikuwa amefundishwa kuichukulia Kanisa la Roma kama mamlaka ya kimungu isiyokosea, na kukubali kwa heshima ya bila kuhoji mafundisho na desturi zilizowekwa za miaka elfu; lakini aligeuka kutoka haya yote ili kusikiliza neno takatifu la Mungu. Hii ndiyo mamlaka aliyowahimiza watu waitambue. Badala ya kanisa kuzungumza kupitia kwa papa, alitangaza kwamba mamlaka ya kweli ya pekee ni sauti ya Mungu inayozungumza kupitia neno Lake. Na alifundisha si tu kwamba Biblia ni ufunuo mkamilifu wa mapenzi ya Mungu, bali kwamba Roho Mtakatifu ndiye mfasiri wake wa pekee, na kwamba kila mtu, kwa kusoma mafundisho yake, apaswa kujifunza wajibu wake yeye mwenyewe. Hivyo akayageuza mawazo ya watu kutoka kwa papa na Kanisa la Roma hadi kwa neno la Mungu.

Wycliffe alikuwa mmoja wa wakubwa zaidi miongoni mwa Wanamatengenezo. Katika upana wa akili, katika uwazi wa mawazo, katika uthabiti wa kusimamia ukweli, na katika ujasiri wa kuutetea, walilingana naye wachache tu waliokuja baada yake. Utakatifu wa maisha, bidii isiyochoka katika kujifunza na katika kazi, uadilifu usioweza kupotoshwa, na upendo kama wa Kristo pamoja na uaminifu katika huduma yake, vilimtambulisha huyu wa kwanza miongoni mwa Wanamatengenezo. Na haya yote, licha ya giza la kiakili na ufisadi wa maadili wa enzi ambamo aliibuka.

"Tabia ya Wycliffe ni ushuhuda wa nguvu ya kuelimisha na kubadilisha ya Maandiko Matakatiifu. Ilikuwa Biblia iliyomfanya awe vile alivyokuwa. Jitihada ya kushika kweli kuu za ufunuo huleta ubichi na nguvu kwa uwezo wote wa kiakili. Hupanua akili, hunoa utambuzi, na hukomaza hukumu. Kujifunza Biblia kutatukuza kila wazo, hisia, na shauku kama hakuna somo jingine liwezalo. Hutoa uthabiti wa kusudi, uvumilivu, ujasiri, na ustahimilivu; husafisha

tabia na kuitakasa roho. Uchunguzi wa Maandiko wa dharti na wenye heshima, unaoileta akili ya mwanafunzi katika mguso wa moja kwa moja na Akili isiyo na mipaka, ungeipa dunia watu wa akili iliyo na nguvu na iliyo hai zaidi, pamoja na kanuni zilizo tukufu zaidi, kuliko ilivyowahi kuzalishwa na mafunzo bora kabisa yanayotolewa na falsafa ya kibinadamu. 'Kuingia kwa maneno Yako,' asema mtunga Zaburi, 'hutoa nuru; hutoa ufahamu.' Zaburi 119:130." Pambano Kuu, 93, 94.

Kufuatia ushuhuda kuhusu John Wycliffe katika The Great Controversy, Dada White anatoa orodha ya wanamageuzi waaminifu (alama za njia), inayoishia kwa mwanamageuzi John Knox. Anabainisha swali muhimu aliloulizwa John Knox na Mary, Malkia wa Scotland.

John Knox alikuwa amegeuka kutoka kwa mapokeo na mafumbo ya kanisa, ili kujilisha kwa kweli za Neno la Mungu, na mafundisho ya Wishart yalikuwa yameuthibitisha azimio lake la kuacha ushirika wa Roma, na kujiunga na wanamageuzi walioteswa. . . .

"Alipokabiliwa ana kwa ana na malkia wa Uskochi, ambaye mbele yake shauku ya viongozi wengi wa Waprotestanti ilikuwa imepungua, John Knox alitoa ushuhuda usiotetereka kwa ajili ya ukweli. Hakuweza kushawishiwa kwa kubembelezwa; hakutishika mbele ya vitisho. Malkia alimshitaki kwa uzushi wa kidini. Alisema alikuwa amewafundisha watu kuipokea dini iliyokatazwa na Serikali, na hivyo alikuwa amekiuka amri ya Mungu inayowaagiza raia kuwatii wakuu wao. Knox akajibu kwa uthabiti: 'Kwa kuwa dini iliyo ya kweli haikupokea asili yake wala mamlaka yake kutoka kwa wakuu, bali kutoka kwa Mungu wa milele peke yake, vivyo hivyo raia hawalazimiki kuipanga dini yao kulingana na mapendeleo ya wakuu wao. Maana mara nyingi, kuliko watu wengine wote, wakuu ndio wasiojua zaidi kuhusu dini ya kweli ya Mungu. Ikiwa uzao wote wa Ibrahimu wangukuwa katika dini ya Farao, ambaye walikuwa raia wake kwa muda mrefu, nakuomba, bi, ni dini gani ingalikuwepo ulimwenguni? Na ikiwa wote katika siku za mitume wangukuwa katika dini ya wafalme wa Kirumi, nakuomba, bi, ni dini gani ingalikuwepo sasa duniani? ... Basi, bi, waweza kuona kwamba raia hawafungwi na dini ya wakuu wao, ijapokuwa wameamriwa kuwapa heshima.'"

"Maria akasema, 'Unayatafsiri Maandiko kwa njia moja, nao [walimu wa Kirumi] wanayatafsiri kwa njia nyingine; nimwamini nani, na nani awe hakimu?'"

"Mtamwamini Mungu, ambaye husema waziwazi katika Neno lake," alijibu yule mwanamatengenezo; "na zaidi ya yale Neno linavyowafundisha, hamtamwamini mmoja wala mwingine. Neno la Mungu ni wazi lenyewe, na ikiwa mahali popote pana utata, Roho Mtakatifu, ambaye kamwe si kinyume na yeye mwenyewe, hufafanua hayo kwa uwazi zaidi katika sehemu nyingine, hivyo kwamba pasibaki shaka yoyote ila kwa wale tu walio wajinga kwa ukaidi." Hayo yalikuwa maneno ya kweli ambayo yule mwanamatengenezo asiyeogopa, kwa kuhatarisha uhai wake, aliyasema masikioni mwa watu wa kifalme. Kwa ujasiri huohuo usiotetereka alishikamana na azma yake, akiomba na kupigana vita vya Bwana, mpaka Uskochi ukawa huru kutokana na upapa. Pambano Kuu, 250, 251.

Mwingiliano kati ya mwanamageuzi na malkia unaangazia mkondo wa tatu katika historia ya mageuzi unaobainisha jitihada za Shetani za kuiga kwa udanganyifu Biblia, wanamageuzi, na mbinu ya kusoma Biblia. Jibu la John kwa Malkia lilikuwa kwamba mbinu sahihi ni "mtazamo wa

kihistoria” ambao unaojengeka juu ya dhana kwamba mstari wa historia ya kinabii unafafanuliwa na Roho Mtakatifu kwa kutumia mstari mwingine wa historia ya kinabii.

Nuru ilikuwa imechomoza katika giza. Kuanzia Wycliffe na Wanamatengenezo wa awali hadi katika historia ya Wamillerite, walitumia mbinu ya utafiti wa kibiblia iliyoitwa "historicism." Historia ya mbinu ya kibiblia ya kujifunza Maandiko mara nyingi hupuuzwa, lakini ni muhimu kutambuliwa ili mtu aweze kuona kwa kweli umuhimu wa kanuni za ufasiri wa kinabii zilizopitishwa na Miller na baadaye na Future for America.

Kuna makanisa mawili tu ambayo Dada White anayataja kama watu wa Mungu waliotambulishwa kwa jina. Hayo ni Israeli ya kale na Kanisa la Waadventista wa Sabato.

"Sababu kwa nini sisi tunaitwa watu wa Mungu zinapaswa kurudiwa tena na tena.
Kumbukumbu la Torati 4:1-13" Manuscript Releases, juzuu ya 8, 426.

Kanisa la mitume, kanisa lililokuwa jangwani wakati wa giza la kipapa, halikuwahi kuitwa watu waliotajwa kwa jina na Mungu, kwa kuwa neno hilo (maana yake ni kuitwa kwa jina) linawakilisha kanisa lililopewa jukumu la kuwa wahifadhi wa sheria ya Mungu, na katika Uadventista kulikuwa pia na jukumu la kuwa wahifadhi wa kweli za kinabii za Mungu.

Mungu ameita kanisa Lake katika siku hii, kama Alivyoita Israeli ya kale, kusimama kama nuru duniani. Kwa shoka kuu la ukweli, yaani ujumbe wa malaika wa kwanza, wa pili, na wa tatu, Amewatenga na makanisa na ulimwengu ili kuwakaribisha katika ukaribu mtakatifu kwake mwenyewe. Amewafanya kuwa watunzaji wa sheria Yake na Amewakabidhi kweli kuu za unabii za wakati huu. Kama vile maneno matakatifu yaliyokabidhiwa Israeli ya kale, hizi ni amana takatifu ya kufikishwa kwa dunia. Malaika watatu wa Ufunuo 14 wanawakilisha watu wanaokubali nuru ya ujumbe wa Mungu na kwenda kama wajumbe Wake kutangaza onyo kwa urefu na upana wa dunia. Ushuhuda, juzuu ya 5, 455.

William Miller alimwakilisha mjumbe aliyechaguliwa wa kufungua kweli za kinabii za Mungu, na wakati kweli hizo ziliwaongoza watu kwa mlango uliofunguliwa wa Patakatifu pa Patakatifu mnamo 1844, Mungu kisha akaifunua sheria ya Mungu. Wycliffe ni alama ya njia katika kufungua Biblia na kuleta mwanzo wa Mageuzi ya Kiprotestanti, lakini pia ni alama ya njia ya kazi ya Mungu ya kuanzisha "kweli kuu za unabii." John Wycliffe alikuwa nyota ya asubuhi iliyotambuliwa katika historia ya utawala wa upapa wa miaka elfu moja mia mbili na sitini. Kazi yake ilianza katika karne ya kumi na nne, kisha katika karne ya kumi na saba alama nyingine ya njia ya mstari huo wa kinabii ilikuwa kutolewa kwa Biblia ya Mfalme Yakobo mnamo 1611. Katika mstari huo hatimaye tunafikia alama ya njia ya kanuni za Miller za kufasiri unabii. Miller ni alama ya njia katika mstari huo wa kweli, na vivyo hivyo kanuni zake. Kanuni zake zinatoa ushuhuda wa alama ya njia mwishoni mwa Uadventista inayowakilishwa na kuchapishwa kwa Prophetic Keys.

Kama hatuelewi kwamba kanuni za Miller zilikuwa alama ya njia katika mstari wa historia ya kinabii unaowakilisha kazi ya kuhifadhi maandiko ya asili na sahihi ya Biblia, na pia kazi ya kufungua uelewa wa kweli wa Biblia, ambayo ilihitaji kwamba wanamageuzi wa kidini waongozwe kuelewa na kutumia mbinu takatifu ya kusoma iitwayo "historicism," tunakosa taarifa

zinazohitajika ili kutambua kweli za kinabii zinazohusiana na kazi ya kuwasilisha na kuhifadhi nuru ya malaika wa tatu mwishoni mwa Uadventista. Kwa sababu hiyo, ni muhimu kufanya mapitio mafupi ya mstari huo wa historia.

Maana ya pekee ya kweli ya neno "Protestanti" ni kuipinga Roma. Ikiwa kanisa linaacha kuipinga Roma, halitakuwa tena la Kiprotestanti na kisha linakuwa binti wa Roma, kama walivyofanya Waprotestanti walioukataa ujumbe wa malaika wa kwanza. Ufahamu mkuu uliogeuka kuwa "kauli mbiu" ya Waprotestanti waliotoka katika kanisa la Kikatoliki ulikuwa "Biblia na Biblia pekee." Hata hivyo, historia inathibitisha kwamba Biblia ilihitaji kugawanywa ipasavyo.

Jitahidi kujionyesha kuwa umekubaliwa na Mungu, mfanyakazi asiyepaswa kuaibika, akilitumia kwa usahihi neno la kweli. Lakini jiepuche na porojo zisizo takatifu na za ubatili; kwa maana zitaongezea utovu wa uchamungu. 2 Timotheo 2:15, 16.

Mbinu ya kujifunza Biblia ambayo Waprotestanti waliongozwa kuitumia katika jitihada zao za kuligawa ipasavyo neno la kweli ni "historicism". Mbinu hiyo ilikuwa shabaha maalum na kubwa ya Shetani kuishambulia, na kwa kweli akaishambulia.

“Tunapaswa sisi wenyewe kujua ni nini kinachounda Ukristo, ukweli ni nini, ni ipi imani tuliyoipokea, ni zipi kanuni za Biblia - kanuni tulizopewa kutoka kwa mamlaka ya juu kabisa.” Nyenzo za 1888, 403.

Kudhoofishwa kwa mbinu ya kibiblia iliyotumiwa na Wanamatengenezo, hadi na kumjumuisha William Miller, kumetajwa mahsusi kuwa kulianza katika karne ya kumi na tano, kuanzia na msomi Mjesuiti aitwaye Francisco Ribera (1537–1591), ambaye anatambuliwa kwa kuifanya maarufu tafsiri ya kifuturisti. Aliandika ufafanuzi wa kitabu cha Ufunuo uliopendekeza tafsiri ya kifuturisti ya unabii, ukiutenganisha na muktadha wa kihistoria. Ribera alibuni mbinu hii kwa kusudi la kupinga ile kweli ambayo mbinu ya kihistoria daima ilizalisha. Kweli hiyo ilikuwa kwamba papa wa Roma ndiye mpinga-Kristo wa unabii wa Biblia.

Katika karne ya kumi na saba na kumi na nane inaweza kuthibitishwa kwamba Waprotestanti walijua kwamba mbinu potofu ya Ribera ilikuwa ya kishetani na isiyo na msingi. Waprotestanti katika historia hiyo waliandika vitabu na risala kupinga “maneno ya kufuru na ya ubatili” ya yule msomi Mjesuiti. Lakini mnamo 1909, farasi wa Troia, Biblia ya Marejeo ya Scofield, ilichapishwa, na marejeo yaliyowekwa katika maelezo ya chini ya Biblia yalitokana na mafundisho ya Ribera na Mjesuiti mwingine aitwaye Manuel Lacunza (1731-1801). Lacunza aliandika kwa jina la kalamu Juan Josafat Ben-Ezra, na akachapisha kitabu kitiwacho Kuja kwa Masihi kwa Utukufu na Ukuu. Kama Ribera kabla yake, kitabu hicho kilikuwa shambulio la moja kwa moja dhidi ya utimilifu wa unabii uliomo katika kitabu cha Ufunuo.

Shetani alijua kwamba ujumbe aliohitaji kuufunika kwa mkanganyiko ulikuwa ujumbe wa onyo wa mwisho unaotoka katika kitabu cha Ufunuo. Kujumuisha maneno machafu na ya ubatili ya mapadre wawili Wajesuiti ndani ya marejeo yaliyomo katika Biblia ya Marejeo ya Scofield kulimwezesha Shetani kuwaongoza Waprotestanti waliopotoka kukubali mbinu za Kijesuiti, hivyo kuwafumba macho wasione kweli. Shetani alitimiza hili kwa kuanzisha miundo kadhaa ya kinabii

ya Kikatoliki iliyoondoa uwezekano wa kumtambua waziwazi ni nani Mpinga Kristo katika unabii wa Biblia. Haukuwa udanganyifu mgumu kwa Shetani, maana Waprotestanti tayari walikuwa wamerudi katika kanisa la Kirumi kwa kukataa kwao ujumbe wa Miller mwaka 1843.

Kumekuwa na vitabu na makala kadhaa vilivyochapishwa kwa miaka mingi vinavyoweka kumbukumbu ya shambulio la Shetani dhidi ya Biblia, lililoanza katika karne chache za mwanzo baada ya Kristo kusulubiwa. Shambulio hilo lilifikia hatua ambapo hati bandia ziliingizwa ili kutengeneza Biblia bandia. Shetani pia aliwashambulia wanamageuzi ambao waliinuliwa kutetea neno la Mungu walipokuwa hai na hata baada ya Wanamageuzi hao kufa.

Fikiria tu jinsi wanahistoria na wanateolojia wa kisasa wa Waadventista Wasabato wanavyoshughulikia mada ya William Miller. Ni kana kwamba walifukua mifupa yake wakaitupa katika Mto Mississippi.

William Miller alikuwa akiitikisa ufalme wa Shetani, na adui mkuu alitafuta si tu kupinga athari ya ujumbe huo, bali pia kumuangamiza mjumbe mwenyewe. Kadiri Baba Miller alivyotumia kwa vitendo ukweli wa Maandiko mioyoni mwa wasikilizaji wake, ghadhabu ya waliodai kuwa Wakristo iliwashwa dhidi yake, kama vile hasira ya Wayahudi ilivyochochewa dhidi ya Kristo na mitume wake. Wanachama wa kanisa waliwachochea watu wa tabaka duni, na mara kadhaa maadui walipanga kumuua atakapotoka mahali pa mkutano. Lakini malaika watakatifu walikuwa katika umati, na mmoja wao, katika umbo la mtu, alishika mkono wa mtumishi huyu wa Bwana, akamwongoza salama kutoka kwa umati wenye hasira. Kazi yake haikuwa imekamilika bado, na Shetani pamoja na wajumbe wake walishindwa kutimiza kusudi lao. Roho ya Unabii, juzuu ya 4, 219.

Tazama jinsi makundi yale yale mawili ndani ya Uadventista (wanateolojia na wanahistoria) wamedunisha na kuficha uhalali wa kanuni za Miller, ambazo Dada White anatumfahamisha kwamba zitatumiwa na wote wanaotangaza kwa kweli ujumbe wa malaika watatu.

Wale wanaojishughulisha na kutangaza ujumbe wa malaika wa tatu wanachunguza Maandiko Matakatifu kwa kufuata mpango uleule aliyotumia Baba Miller. Katika kijitabu kinachoitwa “Maoni Kuhusu Unabii na Mpangilio wa Nyakati za Kinabii,” Baba Miller anatoa kanuni zifuatazo, rahisi lakini zenye busara na muhimu, za utafiti na tafsiri ya Biblia:-

[Kanuni ya kwanza hadi ya tano zimenukuliwa.]

Yaliyotajwa hapo juu ni sehemu ya kanuni hizi; na katika kujifunza kwetu Biblia sote tutafanya vyema kuzingatia kanuni zilizoainishwa. Review and Herald, Novemba 25, 1884.

Bila kupitia mielekeo mitatu ya mfululizo wa historia ya kinabii inayohusishwa na ukuaji na uimarishaji wa Neno la Mungu, haiwezekani kuona umuhimu wa ushuhuda mkubwa wa kumuinua William Miller kama mjumbe aliyefananishwa na Eliya katika uwasilishaji wa ujumbe, na kama Musa katika ahadi kwamba Miller atafufuliwa katika ufufuo wa wenye haki, na kama Elisha katika utayari wake wa kuacha shamba lake na kuutumikia ujumbe wa Eliya. Dada White anawatambua mashujaa wote hao watatu wa Biblia kuwa wanamwakilisha kwa mfano William Miller, ambaye sasa anachukuliwa na wanatheolojia na wanahistoria wa Waadventista wa kisasa kana kwamba

alikuwa tu “kijana maskini wa shamba” wa karne ya kumi na nane.

William Tyndale alikuwa mmoja wa wanamageuzi wengi waliinuliwa katika mfululizo huu wa historia ya kinabii. Nikisema kwa namna hii, 'tamko lake la dhamira' dhidi ya wajumbe wa Papa aliokabiliana nao lilikuwa, "Nitamfanya mvulana anayeliendesha jembe la kulima ajue Maandiko Matakatifu zaidi kuliko wewe." William Miller alikuwa kijana wa shamba, aliyeliendesha jembe la kulima na kutimiza unabii wa Tyndale.

Utangulizi huu umerahisishwa sana kuhusiana na historia yote ambayo ingeweza kuletwa kutumika kuunga mkono yale tuliyowasilisha hadi sasa. Sasa tutaangalia baadhi ya alama za Alfa na Omega ili kutuelekeza tena katika kumzingatia Miller kama alama ya njia na mjumbe.

Kitabu cha Danieli ni mwanzo wa kitabu kinachojumuisha vitabu viwili. Mwisho wa kitabu hicho ni Kitabu cha Ufunuo. Ingawa ni vitabu viwili tofauti, kwa pamoja vinawakilisha kitabu kimoja.

Miaka iliyopita, nilikuwa na mjadala wa hadharani na mwanateolojia maarufu wa Waadventista wa Sabato ambaye alifanya kazi katika Taasisi ya Utafiti wa Biblia ya Mkutano Mkuu wa Kanisa la Waadventista wa Sabato. Mwanateolojia huyo alikuwa akijaribu kusahihisha uelewa wangu wa aya sita za mwisho za Danieli sura ya kumi na moja, na pia uelewa wangu wa "kila siku" katika kitabu cha Danieli. Katika mawasiliano yetu ambayo yalichukua muda, yalihusisha yeye kuandika makala niliyoiitikia, kisha naye akajibu, nami bila shaka nikarejesha mawazo yangu, na kadhalika. Katika mawasiliano hayo aliniarifu kwamba katika kamati aliyofanyia kazi kwenye Mkutano Mkuu, alihesabiwa kuwa mtaalamu wa kitabu cha Danieli, na kwamba mfanyakazi mwenzake alihesabiwa kuwa mtaalamu mkazi wa kitabu cha Ufunuo. Katika mazungumzo yetu hakutaka kushughulikia hoja za kitabu cha Ufunuo, bali alizielekeza kwa mwenzake. Alitaka mazungumzo yabaki katika kitabu cha Danieli pekee.

Dada White anaeleza wazi kwamba Danieli na Ufunuo ni kitabu kimoja. Katika kiwango hicho vinaiwakilisha Biblia, ambayo ni kitabu kimoja kilichoundwa na vitabu viwili, cha kale na kipya. Dada White pia anatoa maoni kuhusu kanisa la Kiyahudi, ambalo huchukulia kitabu cha kale pekee kuwa ndicho kitabu kimoja, na pia anazungumzia wale wanaolidharau kitabu cha kale kwa kuwa wanaelewa tu, au wako tayari kuelewa tu, kitabu kipya. Ushuhuda wake uliovuviwa ni kwamba ukikubali kipya pekee, basi unakataa cha kale, na kinyume chake pia ni kweli. Kwa mwanatheolojia kudai kwamba yeye ni mtaalamu wa Danieli, lakini si wa Ufunuo, ni kurudia wazo la Kiyahudi la kukubali tu Agano la Kale, na tunajua mtazamo huo finyu uliwaelekeza Wayahudi wapi. Kuchukua upande wowote wa suala hili; kukubali cha kale na si kipya, au kukubali kipya lakini si cha kale, ni kukataa ushuhuda wote.

Mwokozi aliwauliza wanafunzi wake kama walielewa mambo haya. Wakamjibu, “Ndiyo, Bwana.” Ndipo akawaambia, “Basi, kila mwandishi aliye fundishwa katika ufalme wa mbinguni afanana na mwenye nyumba ambaye hutoa katika hazina yake vitu vipya na vya kale.” Katika mfano huu, Yesu aliwaelezea wanafunzi wake wajibu wa wale ambao kazi yao ni kuupa ulimwengu nuru waliyoipokea kutoka kwake. Agano la Kale ndilo lilikuwa Maandiko yote yaliyokuwapo wakati huo; lakini halikuandikwa kwa ajili ya watu wa zamani tu; lilikuwa kwa vizazi vyote na kwa watu wote. Yesu alitaka waalimu wa mafundisho yake kulitafuta kwa

bidii Agano la Kale kwa ile nuru inayothibitisha kuwa yeye ndiye Masihi aliyetabiriwa katika unabii, na inayoonyesha asili ya utume wake kwa ulimwengu. Agano la Kale na Agano Jipya hayatenganiki, kwa kuwa yote mawili ni mafundisho ya Kristo. Mafundisho ya Wayahudi, wanaokubali Agano la Kale tu, si ya wokovu, kwa kuwa wanamkataa Mwokozi ambaye maisha na huduma yake yalikuwa utimilifu wa sheria na unabii. Na mafundisho ya wale wanaolitupilia mbali Agano la Kale si ya wokovu, kwa sababu yanakataa kile kilicho ushuhuda wa moja kwa moja wa Kristo. Wenye shaka huanza kwa kulidharau Agano la Kale, na kinachohitajika ni hatua moja zaidi tu kukana uhalali wa Agano Jipya, na hivyo yote mawili hukataliwa.

Wayahudi wana ushawishi mdogo juu ya ulimwengu wa Kikristo katika kuwaonyesha umuhimu wa amri, ikiwa ni pamoja na sheria ya lazima ya Sabato, kwa sababu wanapotoa hazina za kale za kweli, wanazitupa kando zile mpya zilizomo katika mafundisho binafsi ya Yesu. Kwa upande mwingine, sababu iliyo na nguvu zaidi kwa nini Wakristo hushindwa kuwaathiri Wayahudi wakubali mafundisho ya Kristo kama lugha ya hekima ya Kimungu ni kwamba, wanapotoa hazina za neno lake, wanazidharau hazina za Agano la Kale, ambazo ni mafundisho ya awali ya Mwana wa Mungu, kupitia Musa. Wanakataa sheria iliyotangazwa kutoka Sinai, na Sabato ya amri ya nne, iliyoanzishwa katika bustani ya Edeni. Lakini mhudumu wa injili, anayefuata mafundisho ya Kristo, atapata maarifa ya kina ya Agano la Kale na Agano Jipya, ili aweze kuyawasilisha kwa watu katika mwanga wao wa kweli kama kitu kisichotenganika, kimoja kikitegemea na kuangazia kingine. Hivyo, kama Yesu alivyowaagiza wanafunzi wake, wataleta kutoka katika hazina yao 'vitu vipya na vya kale.' Roho ya Unabii, juzuu ya 2, 255.

Ushauri uliotangulia pia unawahusu Waadventista wa Laodikia. Kukiri kuamini Biblia yote katika ukamilifu wake, yaani Agano la Kale na Agano Jipya, lakini kukataa Roho ya Unabii, ni sawa na kuangukia kwenye shimo lilelile la kukubali ushuhuda mmoja tu. Mashahidi wawili wanahitajika ili kuthibitisha ukweli, kwa hiyo haiwezekani kuuthibitisha kwa shahidi mmoja; na yeyote anayejaribu kufanya hivyo anawakataa mashahidi wote wawili, akiweka msingi wa imani yake juu ya kile kinachoitwa 'nusu-ukweli'.

Sasa nitarudia swali ambalo lilikuwa katika mojawapo ya makala za awali ambazo zimekuwa zikichapishwa tangu Julai 2023. Swali ni, "Nuru gani mpya imetoka katika dhehebu la Waadventista tangu 1863?" Jibu ni rahisi tu, "Hakuna."

"Vitabu vya Danieli na Ufunuo ni kimoja. Kimoja ni unabii, kingine ni ufunuo; kimoja ni kitabu kilichotiwa muhuri, kingine ni kitabu kilichofunguliwa. Yohana alisikia siri ambazo ngurumo zilinena, lakini aliamriwa asiziandike." Ufafanuzi wa Biblia wa Waadventista Wasabato, juzuu ya 7, 971.

Hivyo Alfa na Omega inaonyesha kwamba Danieli ni wa kwanza na Ufunuo ni wa mwisho. Danieli huwakilisha mwanzo, na Ufunuo huwakilisha mwisho wa Uadventista.

"Ufunuo ni kitabu kilichotiwa muhuri, lakini pia ni kitabu kilichofunguliwa. Kinaandika matukio ya ajabu yatakayofanyika katika siku za mwisho za historia ya dunia hii. Mafundisho ya kitabu hiki ni dhahiri, si ya kifumbo wala yasiyoeleweka. Ndani yake mstari uleule wa

unabii umechukuliwa tena kama ilivyo katika kitabu cha Danieli. Baadhi ya unabii Mungu ameurudia, hivyo kuonyesha kwamba unapaswa kupewa umuhimu. Bwana harudii mambo yasiyo na umuhimu mkubwa." Manuscript Releases, juzuu ya 9, uk. 8.

Mwanzoni mwa Uadventista, katika vile vifungu vyenyewe ambavyo ni nguzo kuu ya Uadventista, vifungu vilivyofunguliwa muhuri mwaka 1798; Yesu alijitambulisha kama "Palmoni," Mwenye Kuhesabu wa Ajabu. Mwishoni mwa Uadventista, Yesu anajitambulisha kama "Alfa na Omega," mwanaisimu wa ajabu - Neno la Mungu. Kwa sababu hiyo, mwanzoni mwa Uadventista, ujumbe wa malaika wa kwanza ulitegemezwa juu ya wakati. Mwishoni mwa Uadventista, ujumbe wa malaika wa tatu utategemezwa juu ya Neno Lake.

Mwanzo na mwisho wa Uadventista hutokea katika historia ya ufalme wa sita katika unabii wa Biblia, hivyo hutokea wakati wa mwanzo na mwisho wa Marekani. Historia ya kinabii ya Marekani ni historia ya pembe mbili za Ujamhuri na Uprotestanti. Mwishoni mwa historia hiyo pembe hizo mbili zitakuwa zimebadilika kutoka kuwa mwanakondoo hadi kuwa joka. Ujamhuri utabadilika kuwa demokrasia na Uprotestanti utabadilika kuwa Uprotestanti uliopotoka. Wakati kikombe cha muda wa rehemu kwa Marekani kinapoanza kukaribia mwisho wake, kama inavyotokea sasa hivi, pembe mbili za Ujamhuri uliopotoka na Uprotestanti uliopotoka zitaunda sanamu ya mnyama, hivyo kuunganisha kanisa na serikali katika pembe moja inayoongea kama joka. Lakini Mungu hataachwa bila shahidi, kwa kuwa katika mchakato wa kuleta tamati kwa Marekani, Atainua pembe halisi ya Uprotestanti ili kupinga sanamu ya mnyama nchini Marekani, na baada ya hapo sanamu ya mnyama inayoukabili ulimwengu mzima. Kuinuliwa kwa pembe ya Uprotestanti mwishoni mwa Marekani kutatimizwa ndani ya muundo uleule wa kihistoria kama vile pembe ya Uprotestanti ilivyoinuliwa mwanzoni mwa Marekani. Watu wa agano wa zamani wataachwa kando, na watu wapya watakuwa watu wa agano jipya. Hakuna jipya chini ya jua.

Tunapotumia unabii wa wakati ulioeleweka na kuwasilishwa katika historia ya Wamileriti kutathmini Alfa na Omega, tunagundua kuwa ni mmoja na yuleyule. Kila unabii wa wakati huanza na historia wakati unabii huo unapotangazwa, na historia hiyo huwa mfano wa historia wakati unabii huo unapotimizwa.

Historia ya unabii wa miaka elfu mbili na mia tatu ilianza na amri ya tatu mwaka 457 KK na ikamalizika kwa ujumbe wa malaika wa tatu tarehe 22 Oktoba 1844. Katika kipindi kilichoelekea, lakini kabla ya kuwasili kwa amri ya tatu, kazi ya kujenga hekalu na mji wa Yerusalemu ilikamilishwa. Vivyo hivyo, katika historia iliyoelekea kuwasili kwa malaika wa tatu, kweli za msingi za hekalu la Wamilleraiti ziliwekwa imara.

Mwaka 1798, unabii wa miaka elfu mbili mia tano na ishirini ulioanza mwaka 723 K.K. kwa kutawanywa kwa makabila kumi ya kaskazini ulitimia. Unabii huo ulitambua vipindi viwili vya miaka elfu moja mia mbili na sitini, ukiashiria kukanyagwa kwa hekalu halisi na Yerusalemu halisi na Roma ya kipagani halisi, kisha kufuatiwa na miaka elfu moja mia mbili na sitini ya Roma ya kipapa ikikanyaga chini mji wa kiroho na hekalu la kiroho. Unabii huo ulianza kwa kuangamizwa kwa ufalme wa kaskazini na kutawanywa kwa raia wa ufalme huo. Katikati ya unabii huo, mwaka 538, huashiria mwisho wa kukanyagwa kwa watu wa Mungu na Roma ya kipagani, ufalme wa nne

wa unabii wa Biblia, na husababisha kutawanywa kwa kanisa la Mungu kwenda jangwani katika Enzi za Giza. Mwisho wa unabii huo wa wakati mwaka 1798 unaashiria mwisho wa ufalme wa tano wa unabii wa Biblia. Kutawanywa kwa makabila kumi ya kaskazini, na kwa kanisa la Kikristo lililokimbilia jangwani, kunawakilisha kukusanywa kwa wale waliokusudiwa kuwa pembe ya Uprotestanti. Alama za njia mara nyingi huwakilishwa kwa vinyume, na kutawanywa kunaweza kuwakilisha kukusanywa, kama vile Eliya anavyomwakilisha Yohana Mbatizaji. Katika makabiliano hayo hayo ya kinabii, Eliya hafi, na Yohana Mbatizaji anakufa.

Mnamo mwaka 677 K.K., kabila la Yuda la kusini (pia hutajwa kama nchi ya utukufu katika Maandiko) lilitawanywa kwa muda wa miaka elfu mbili mia tano na ishirini, na kipindi hicho kilimalizika tarehe 22 Oktoba 1844. Unabii huo ulikuwa ukionyesha kukanyagwa kwa watu wa Mungu, ambao Danieli anawaita “jeshi” katika Danieli 8:13, 14.

Ndipo nikamsikia mtakatifu mmoja akisema, na mtakatifu mwingine akamwambia yule mtakatifu aliyekuwa akinena, Hata lini yatadumu maono kuhusu dhabihu ya kila siku na uasi wa uharibifu, ili mahali patakatifu pamoja na jeshi viwe kitu cha kukanyagwa? Akaniambia, Hata siku elfu mbili na mia tatu; ndipo mahali patakatifu patatakaswa. Danieli 8:13, 14.

Unabii wa miaka elfu mbili na mia tatu, uliomalizika wakati mmoja na ule wa miaka elfu mbili na mia tano na ishirini ulioanza mwaka 677 K.K., ulikuwa ukibainisha kukanyagwa kwa patakatifu kama inavyoainishwa katika Danieli 8:13, 14. Unabii wa kutawanywa kwa Yuda mwaka 677 K.K. ulitanguliwa na mashambulizi matatu ya Nebukadneza, na unabii huo ulimalizika kwa kuwasili kwa ujumbe wa tatu tarehe 22 Oktoba 1844.

Unabii miwili wa miaka 2520, unaoishia mtawalia mwaka 1798 na 1844, unatambua miaka arobaini na sita ya kujenga msingi wa hekalu la Wamileraiti. Musa alitumia siku arobaini na sita kupokea maagizo ya ujenzi wa hekalu; ukarabati wa hekalu la Herode katika wakati wa Kristo ulichukua miaka arobaini na sita, uliokamilika mwaka wa ubatizo wa Kristo. Baada ya ubatizo huo akaenda nyikani kwa siku arobaini, na aliporudi, alilisafisha hekalu kwa mara ya kwanza, nao Wayahudi wapenda mabishano wakataka kujua kwa mamlaka gani alifanya jambo hilo.

Na Pasaka ya Wayahudi ilikuwa karibu, naye Yesu akakwea Yerusalemu, akawakuta hekaluni wale waliokuwa wakiuza ng’ombe na kondoo na njiwa, na wabadilishaji wa fedha wakiwa wameketi; naye alipofanya mjeledi wa kamba ndogo ndogo, akawafukuza wote hekaluni, pamoja na kondoo na ng’ombe; akazimwaga fedha za wabadilishaji, akazipindua meza; akawaambia wauzao njiwa, Ondoeni vitu hivi; msiifanye nyumba ya Baba yangu kuwa nyumba ya biashara. Na wanafunzi wake wakakumbuka ya kuwa imeandikwa, Wivu wa nyumba yako umenila. Basi Wayahudi wakajibu, wakamwambia, Utatuonyesha ishara gani, kwa kuwa unafanya mambo haya? Yesu akajibu, akawaambia, Livunjeni hekalu hili, nami baada ya siku tatu nitaliinua. Basi Wayahudi wakasema, Miaka arobaini na sita hekalu hili lilikuwa likijengwa, nawe utalisimamisha tena kwa siku tatu? Lakini alikuwa akinena juu ya hekalu la mwili wake. Basi alipofufuka kutoka kwa wafu, wanafunzi wake wakakumbuka ya kuwa aliwaambia haya; nao wakaamini Maandiko, na lile neno alilolisema Yesu. Yohana 2:13-22.

Hekalu la Wamileraiti liliinuliwa katika kipindi cha miaka arobaini na sita kuanzia 1798, katika hitimisho la unabii wa kwanza wa miaka elfu mbili mia tano na ishirini, na likakamilika miaka arobaini na sita baadaye, katika utimilifu wa unabii wa pili wa miaka elfu mbili mia tano na ishirini, mwaka 1844. Miaka hiyo arobaini na sita ilianza na kuwasili kwa malaika wa kwanza, na ikaishia kwa kuwasili kwa malaika wa tatu, kwa maana Kristo alisema hekalu lake lingeinuliwa ndani ya siku tatu. Ikiwa hutaki kuona ukweli huu, ni kwa sababu ya matatizo mawili makuu, zaidi ya matatizo yanayoweza kuwapo katika moyo usiotaka na ambao haujaongoka. Shida ya kwanza ni kwamba hutaki kulikaribia Neno la kinabii kwa mtazamo kwamba historia hujirudia. Haufuati tafsiri ya kihistoria. Tatizo lingine ni kutoweza kutumia maneno ya kifumbo yaliyoandikwa ndani ya Neno la Mungu, kulingana na Neno la Mungu lenyewe. Mwanzo wa kila unabii hutambulisha mwisho, na daima hutambulisha mengi zaidi ya historia zinazojirudia tu.

Biblia inasema kuwa sisi ni hekalu la Roho Mtakatifu, na hekalu la mwili linaundwa na kromosomu arobaini na sita. Wanasayansi wanaosoma hizo kromosomu arobaini na sita wanatuarifu kwamba kromosomu ishirini na tatu za kiume na kromosomu ishirini na tatu za kike zimezunguka protini yenye umbo la msalaba.

Katika Danieli sura ya kumi na mbili kuna vipindi vitatu vya unabii wa muda vilivyohusiana; cha kwanza kinarejelea kutawanywa kwa nguvu za watu watakatifu, na hilo linawakilisha “mara saba” za Walawi sura ya ishirini na sita. Kutawanywa kwa nguvu za watu watakatifu kulikotimizwa nao kulikuwa miaka elfu mbili mia tano na ishirini, hata hivyo katika Danieli sura ya kumi na mbili kunarejea tu nusu ya mwisho ya kipindi hicho. Inaonyesha Danieli kuwa hakuielewa maana ya tamko hilo.

Nikasikia mtu aliyevikwa nguo za kitani, aliyekuwa juu ya maji ya mto, alipoinua mkono wake wa kuume na mkono wake wa kushoto kuelekea mbinguni, akaapa kwa yeye aishiye milele ya kwamba itakuwa kwa wakati, nyakati, na nusu ya wakati; na atakapokuwa amemaliza kuvunja nguvu za watu watakatifu, ndipo mambo haya yote yatakapokoma. Nikasikia, lakini sikuweza kuelewa; ndipo nikasema, Ee Bwana wangu, mwisho wa mambo haya utakuwa vipi? Danieli 12:7, 8.

Danieli kumi na mbili inaonyesha ujumbe uliofunguliwa wakati wa mwisho, ambao ulikuwa mwaka 1798. Katika kifungu hicho, Danieli anamwakilisha William Miller, ishara kuu ya wenye hekima katika historia hiyo. Miller aliongozwa kwanza kwa unabii wa miaka elfu mbili mia tano na ishirini wa Walawi ishirini na sita, na katika aya ya saba na ya nane anawakilisha wenye hekima wanaopaswa kupatanisha ukweli kwamba kutawanywa kwa miaka elfu mbili mia tano na ishirini kunatambuliwa bila shaka kuwa ni kitendo cha Mungu cha kuwatawanya watu wake.

Na ikiwa bado kwa haya yote hamtanisikiliza, ndipo nitawaadhibu mara saba zaidi kwa ajili ya dhambi zenu. Nami nitavunja kiburi cha uweza wenu; nami nitafanya mbingu zenu kuwa kama chuma, na nchi yenu kama shaba. Mambo ya Walawi 26:18, 19.

"Kiburi" cha Waisraeli wa kale kilikuwa pale walipopewa ruhusa ya kumkataa Mungu kama mfalme wao na kuchagua mfalme mwanadamu. Kiburi chao, ambacho huzuia anguko (Mithali 16:18), kilikuwa tamaa yao kuwa kama falme zote za kuabudu sanamu zilizowazunguka.

Kuondolewa kwanza kwa ufalme wa kaskazini kisha ule wa kusini kulikuwa ni kutawanywa kwa mamlaka (mfalme) mnamo 723 KK na 677 KK, mtawalia.

Miller aliwakilisha wenye hekima waliolielewa ongezeko la maarifa lililofunguliwa katika mistari iliyotangulia ya Danieli kumi na mbili, na katika mistari ya saba na nane anaonyeshwa kana kwamba haelewi uhusiano kati ya miaka elfu moja mia mbili na sitini na miaka elfu mbili mia tano na ishirini ya kutawanyika kwa watu wa Mungu. Danieli anawakilisha watu wa Mungu mwishoni mwa Uadventista, kama vile Miller anavyowakilisha mwanzoni mwa Uadventista. Mwishoni mwa Uadventista, tatizo lilelile lipo, kwa kuwa Uadventista ulipoweka pembeni ufahamu wa Miller kuhusu "mara saba" walilazimika kutambua tu miaka elfu moja mia mbili na sitini kama Enzi za Giza. Wenye hekima mwishoni walikuwa na tatizo linalofanana la kulitatua, kama wanavyoonyesha Danieli na Miller. Kwa nini istilahi ya Mambo ya Walawi ishirini na sita inatumika kuonyesha mara tatu na nusu badala ya mara saba?

Miller hakuwahi kulitatua kikamilifu kitendawili hiki, lakini mwaka 1856 "mwanga mpya wa kinabii" wa mwisho uliwasilishwa katika mfululizo wa makala sita ambao haukukamilika, ukieleza kwamba nyakati saba zinawakilisha miaka mitatu na nusu ya Roma ya kipagani ikikanyaga chini Israeli halisi ya Mungu, ikifuatiwa na miaka mitatu na nusu ya Roma ya kipapa ikikanyaga chini Israeli ya kiroho. Miaka saba baadaye, Uadventista uliukataa moja kwa moja mwanga wote wa nyakati saba, jambo lililoandaa kitendawili hicho kwa wenye hekima wakati wa mwisho mnamo 1989, wakati ambapo, kama ilivyoelezwa katika Danieli kumi na moja, aya ya arobaini, nchi zilizowakilisha Umoja wa Kisovieti wa zamani zilifagiliwa mbali na upapa na Marekani.

Nuru ya kwanza iliyotolewa kwa Miller ilikataliwa mwaka 1863, na nuru ya mwisho kuhusu mada hiyo ilitolewa na Hiram Edson katika makala zile sita. Makala zile zilisitishwa na miaka saba (nyakati) baadaye nguvu ya Israeli wa kisasa iliwekwa kando ili kuiga makanisa ya kuabudu sanamu ambayo miaka michache kabla yalikuwa yametambuliwa kwa usahihi kuwa binti za Babeli. Nyakati saba za Walawi ishirini na sita kama fundisho la kinabii zikawa jiwe la kujikwaa, na kiburi cha Israeli wa kale, kama kilivyowakilishwa na tamaa yao ya kumtaka Sauli atawale juu yao kama mfalme, kilijirudia. Yesu anawakilisha mwisho pamoja na mwanzo.

Kitabu cha Danieli pia kinabainisha unabii wa miaka 1290 pamoja na unabii wa miaka 1335, ambayo yote huanza wakati wa kuondolewa kwa "kile cha kila siku" mwaka 508. Kuondolewa kwa "kile cha kila siku" kunawakilisha kuondolewa kwa upinzani wa Roma ya kipagani dhidi ya kuibuka kwa nguvu za kipapa mwaka 538. Kulikuwa na kipindi cha mpito cha miaka 30 kabla ya nguvu za kipapa kuwekwa juu ya kiti cha enzi cha dunia mwaka 538, kisha miaka 1260 iliyosalia inaishia mwaka 1798. Miaka 30 ya mpito kutoka ufalme mmoja hadi mwingine inatambulisha miaka ya mwisho ya utawala wa kipapa iliyopelekea ufalme wa sita wa unabii wa Biblia kuwekwa juu ya kiti cha enzi cha dunia mwaka 1798. Mwanzo wa unabii wa miaka 1290 unaonyesha mpito kutoka ufalme mmoja wa unabii wa Biblia kwenda ufalme ufuatao wa unabii wa Biblia, kama ilivyo pia mwisho wa unabii huo.

Unabii wa miaka 1,335 ulioanza wakati wa kuondolewa kwa 'kile cha kila siku' mnamo mwaka 508 unakamilika mwaka 1843.

Na tangu wakati sadaka ya kila siku itakapoondolewa, na chukizo la uharibifu litakapowekwa, itakuwa siku elfu moja mia mbili na tisini. Heri yeye asubiriye, na afikaye siku elfu moja mia tatu na thelathini na tano. Danieli 12:11, 12.

Unabii wa miaka elfu moja mia tatu na thelathini na tano ulimalizika mwaka 1843, na Danieli anasema kwamba wale waliokuwa "wakisubiri" wakati unabii huo ungetimia wangebarikiwa. Dada White anasema hivi.

Heri macho yaliyoona mambo yaliyoonekana katika miaka ya 1843 na 1844.

"Ujumbe ulitolewa. Wala hapapaswi kuchelewa kurudia ujumbe huo, kwa kuwa ishara za nyakati zinatimia; kazi ya kufunga lazima ikamilishwe. Kazi kubwa itafanywa kwa muda mfupi. Ujumbe hivi karibuni utatolewa kwa mpango wa Mungu ambao utaongezeka na kuwa kilio kikuu. Kisha Danieli atasimama katika fungu lake, kutoa ushuhuda wake." Manuscript Releases, juzuu ya 21, 437.

Kwa hiyo, mwanzo wa unabii wa miaka elfu moja mia tatu thelathini na tano unabainisha mpito kutoka dini ya upagani hadi dini ya upapa, hivyo kubainisha mpito kutoka Uprotestanti hadi Uprotestanti wa Millerite.

Waadventista wale wanaokataa kweli za msingi za Uadventista, wanakataa unabii wote wa muda uliowasilishwa na Wamillerite, hata miaka elfu mbili na mia tatu ya Danieli 8:14. Huenda wakakana jambo hili, lakini inaweza kuonyeshwa kimantiki kwamba jambo hilo ni kweli; hata hivyo, hoja yangu sasa ni tofauti, kwa hiyo nitaacha hilo kwa sasa tunapojaribu kuhitimisha makala hii.

Kutawanywa kwa "nchi tukufu" ya Yuda mwaka 677 KK kunawakilisha kukanyagwa kwa "jeshi" katika Danieli 8:13, 14, na kunaashiria kuanzishwa kwa nchi tukufu ya kisasa, Marekani. Miaka elfu mbili na mia tatu inayotajwa katika mistari hiyo hiyo ilianza mwaka 457 KK, na inawakilisha kukanyagwa kwa "patakatifu."

Ndipo nikamsikia mtakatifu mmoja akisema, na mtakatifu mwingine akamwambia yule mtakatifu aliyekuwa akinena, Hata lini yatadumu maono kuhusu dhabihu ya kila siku na uasi wa uharibifu, ili mahali patakatifu pamoja na jeshi viwe kitu cha kukanyagwa? Akaniambia, Hata siku elfu mbili na mia tatu; ndipo mahali patakatifu patatakaswa. Danieli 8:13, 14.

Miaka ya 677 KK na 457 KK imeunganishwa na uhusiano kati ya watu wa Mungu na patakatifu pa Mungu. Mungu aliunganisha tena jeshi na patakatifu kwa wakati mmoja tarehe 22 Oktoba 1844. Miaka mia mbili na ishirini kati ya 677 KK na 457 KK inaashiria kipindi ambacho Mungu anaweka alama ya njia inayoonyesha ongezeko la nuru. Tarehe 22 Oktoba 1844 nuru ya malaika wa tatu iliwasili, nuru ya patakatifu ikaanza kung'aa, na jeshi likakuwepo kutangaza nuru.

Katika mlolongo wa kinabii unaotambua vita vya mara tatu ambavyo Shetani na Kristo walihusika navyo, Biblia ya King James ya mwaka 1611 ilichapishwa. Miaka mia mbili na ishirini kamili baadaye mnamo 1831, William Miller alichapisha ujumbe wake kwa mara ya kwanza:

Kwa miaka tisa William Miller alishawishika kwamba alipaswa kuutoa ujumbe wake kwa makanisa; lakini alisubiri, akitumaini kwamba mamlaka fulani inayotambuliwa ingetangaza habari njema za Mwokozi atakayekuja hivi karibuni. Kwa kusubiri hivyo, aliuthibitisha tu ukweli wa ujumbe huo; walikuwa na sifa ya kuwa hai, lakini walikuwa wakifa kwa haraka. Mwaka 1831 Miller alitoa mahubiri yake ya kwanza juu ya unabii. Steven Haskell, *The Seer of Patmos*, 77.

Mungu alilinda maandiko asilia, matakatifu na sahihi, yaliyotumika kuandaa Biblia. Kisha akatoa Biblia yake mwaka 1611. Kisha akamwinua mjumbe ambaye angezitumia kanuni zilizopatikana, zilizotolewa, na zilizoanzishwa ndani ya Biblia ili kutoa ujumbe wa malaika wa kwanza. Mnamo 1831, ujumbe wa Miller uliwekwa rasmi, kama vile katika historia ya Kristo ujumbe uliwekwa rasmi na Yohana Mbatizaji, kama ambavyo ujumbe umewekwa rasmi katika kila harakati ya matengenezo. Ujumbe wa Miller, ujumbe wa malaika wa kwanza unaotangaza kufunguliwa kwa hukumu, unaungwa mkono moja kwa moja na matumizi ya kipindi cha kinabii cha miaka mia mbili na ishirini. Ulikuwa ujumbe wa onyo mwanzoni mwa ufalme wa sita wa unabii wa Biblia - Marekani.

Mwaka 1996, huduma ya Future for America ilianza, na ujumbe wa malaika wa tatu uliokuwa umefunuliwa mwaka 1989, uliotambua kuponywa kwa jeraha la mauti la upapa na sheria ya Jumapili inayokuja hivi karibuni, ulichapishwa katika jarida lenye kichwa Wakati wa Mwisho. Ujumbe mwishoni mwa Uadventista ulikuwa umewekwa rasmi kama vile ujumbe mwanzoni ulivyokuwa umewekwa rasmi. Hapo mwanzo ujumbe ulitegemea wakati na uliwakilisha maendeleo zaidi ya kweli zilizomo katika Neno la Mungu. Mwaka 1996, miaka mia mbili na ishirini baada ya kuanzishwa kwa Marekani mwaka 1776, ujumbe mwishoni mwa Uadventista uliwekwa rasmi na uliwakilisha maendeleo zaidi ya ujumbe wa malaika watatu.

Tunapozingatia historia sambamba ya pembe ya ujamhuri na pembe ya Uprotestanti katika historia ya ufalme wa sita wa unabii wa Biblia, ni lazima tuelewe pembe ya Uprotestanti inawakilisha nani na haiwakilishi nani.

Jitahidi kujionyesha kuwa umekubaliwa na Mungu, mfanyakazi asiyepaswa kuaibika, akilitumia kwa usahihi neno la kweli. Lakini jiepushe na porojo zisizo takatifu na za ubatili; kwa maana zitaongezea utovu wa uchamungu. 2 Timotheo 2:15, 16.